

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, טו) - ז"ה יוסף שהיה אב בחכמה (ד"ס)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת בהר - בחוקתי תשפ"ג • שנה ג' - גליון קכ"ג • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

בית האוצר

מערכת א כלל ט

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו' (כז, ו).

מדוע אכילת מזבח אינה נחשבת 'לאכלה'?
אכילת מזבח אי שמה אכילה, עיין חולין (פא:). וקצת צריך עיון ממנחות (פד), דפריך אהא (שקלים פ"ד ה"א) דשומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכון מתרומת הלשכה, ורמינהי 'לאכלה' - ולא לשריפה (והיכי מקריבין קומץ לשרפו על גבי המזבח, וכן הוא בבכורות (יב), דבהמת שביעית פטורה מן הבכורה מטעמא ד'לאכלה' ולא לשריפה. וכן הוא בתורת כהנים פרשת בהר (פרק א ברייתא ו), 'לאכלה' - ולא להביא ממנה מנחות, 'לאכלה' - ולא להביא נסכים ממנה. וצריך עיון, דמדוע לא נימא דאכילת מזבח שמה אכילה - והוא בכלל 'לאכלה', וכך דחולין (פא:) הני"ל.

ודחוק לומר דמשום דכתיב 'לכם יהיה לאכלה', ובאכילת מזבח אף על גב דשמה אכילה, עם כל זה הרי איננה אכילת אדם, ואם כן אין האכילה 'לכם'. דשטחיות הלשון מוכיח דהמיעוט מתיבת 'לאכלה' גופיה, ומפאת דהקרבה על גבי המזבח היא 'שריפה' ולא 'אכילה', ולא שהמיעוט מתיבת 'לכם'.

'לכם יהיה לאכלה' - תעשו אתם מעשה אכילה

ויש לומר דענין המיעוט הוא כך, 'לכם יהיה לאכלה' - שתעשו בו אתם (כהוראת 'לכם') מעשה אכילה, ולא שתעשו בו מעשה שריפה, ובהקרבה על המזבח הרי האדם עושה בו רק מעשה שריפה, אלא דלגבי מזבח הוא דנחשב אכילה. ועל כן שפיר נקט 'לאכלה' ולא לשריפה, היינו שהאדם עושה בו רק מעשה שריפה, ואין עושה בו מעשה אכילה כמו שנתחייב, ודו"ק.

אוצרות יוסף

דרוש ח

ויקדשתם את שנת החמשים שנה וגו' וישבתם איש אל אחותו ואיש אל משפחתו תשבו (כה, י).

ויבל - יחוס הכל לד' יתברך

עניין היובל - שמחזיר הקרקעות לבעליהם - הוא עניין יחוס הכל אליו יתברך, וכמו שכתוב (להלן פסוק כג) 'והארץ לא תמכר לצמיתות כל ימי הארץ', ואף שניתן להאדם, מכל מקום לא ניתן לו שיהיה שלו לגמרי - שיוכל למכור לאחר אלעולם, אך הוא עדיין של השם יתברך (עיין חינוך מצוה של ד"ה מרש"י). וכן חזרת העבדים לעצמן ביובל (להלן פסוק מ-מא) הוא גם כן להורות כי האדם הוא של השם יתברך, ואף שיוכל למכור עצמו לשנים, אבל לא אלעולם (עיין

קידושין ד: טו), דדבר זה היה נחשב שהוא כבר לגמרי עצמו - אם היה יכול למכור עצמו על תמידיות, ודו"ק.

ועוד מובן על דרך זה, כי יחוס הכל אליו יתברך הוא גם כן מפאת החזרה אל ההתחלה והשורש, כי הוא יתברך התחלת ושורש הכל, ועל כן הכל חוזר אליו, וזה עניין יחוס הכל אליו יתברך - מפאת שחוזר אליו. כי אף שנבראו הנבראים ונתרחקו מעלה לעלול עד שנברא העולם הזה הגשמי והירוד (עיין שער ההקדמות עמוד טז ד"ה והנ"י), מכל מקום לא ניתקה הבריאה ממנו יתברך חלילה, רק הכל חוזר אליו, ואפילו הנברא והעלול האחרון והיותר פחות. ומפאת היות הבריאה חוזרת ונמשכת לשורש והתחלה עדיין - היינו אליו יתברך, לכן זהו דבוקה בו ויחוסה אליו יתברך.

ועל כן היובל דענינו חזרת הדברים לשורשן והתחלתן - ושבתם איש אל אחותו ואיש אל משפחתו תשבו' (עיין רמב"ן לעיל פסוק י), לכן בו הוא גם כן עניין יחוס הכל אליו יתברך.

גליוני הש"ס

קידושין כא:

ויצא מעמד וגו' ושב אל משפחתו ואל אחות אבתיו ישוב (כה, טא).

האם בזמן היתר הבמות נהג רציעה

איתא בגמרא קידושין (כא:), וחכמים אומרים, אין עבד עברי כהן נרצע, מפני שנעשה בעל מום. ויציאה בעל מום. אמר רבה בר רב שילא, אמר קרא 'ושב אל משפחתו' - למוחזק שבמשפחתו.

יש לעיין, בזמן היתר הבמות אם היה נוהג בו רציעה לגמרי אפילו בישראל, דבזמן היתר במות הוי הרציעה פגם בישראל - כמו בכהן, כיון שנפסל מלעבוד, דזר כשר בבמה ובעל מום פסול בבמה - עיין זבחים (טו), ודין רציעה דנאמר בתורה (שמות כא, ו), יש לומר דקאי רק אומן איטור במות.

ואולם דרשא ד'ושב אל משפחתו' - למוחזק שבמשפחתו, לא משתמעא כל כך אור כמו אכהן, שהוא משפחה מיוחדת - משפחת כהונה. ואפילו לפי מה שכתבתי במקום אחר **בחי'דושי** (עיין גבורות שמונים אות ו ד"ה ופי"י), דהכשר זר בבמה היינו משום דלגבי במה חשיב כהן, דגם במה צריך כהן, ורק דלגבי במה גם הישראל חשוב כהן, וכמו שהארכתי שם בזה. עם כל זה אכתי לא שייך ביה לשון 'משפחה' - וכמוכן. ועיין מגילה (ג), 'משפחה ומשפחה' (אסתר ט, כח) כו' - להביא משפחות כהונה ולויה

בית האוצר

מערכת א כלל ט

אך כל חרם אשר יחרם איש לד' מכל אשר לו מאדם ובהמה וגו' לא ימכר וגו' (כז, כ).

האם יש להוכיח שעבד נקרא אדם

עיין בערכין (כח), במשנה, מחרים אדם מצאנו ומבקר ומעבדיו ושפחותיו הכנענים, ואם החרים את כולם אינם מוחרמים כו'. ובגמרא שם, מנא הני מילי, דתנו רבנן, 'מכל אשר לו' - ולא כל אשר לו, 'מאדם' - ולא כל אדם כו'. וברש"י (ד"ה מאדם) כתב: עבדים הכנענים, עכ"ל. ונוכרתי דכן הוא גמרא ערוכה בגיטין (לה), 'אך כל חרם אשר יחרים וגו' מאדם' - אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים, עכ"ל הגמרא. ומבואר לכאורה להדיא דעבד מיקרי אדם.

ואולם באמת זו אינה ראייה, דביבמות (סא.) פריך אהא דאין העכו"ם קרוים אדם, מהא דכתיב 'נפש אדם ששה עשר אלף' (במדון כתיב, בכמדבר לא, ט), ומשני, משום בהמה. וברש"י: הא דקרי להו 'אדם' משום דבעי למיכתב בהמה גביהו, כדכתיב (שם, לה-לט) 'וחמורים' ו'בקר', וגבי בהמה מיקרו 'אדם', אבל אדם סתמא לא מיקרו, עכ"ל [כוונתו לכאורה, דעכו"ם נהי דזוטר מסוג אדם ואינו בסוג אדם, עם כל זה הוא סוג נעלה מסוג בעל חי, ולכן לגבי בעל חי מיקרי 'אדם'. ואולם יש לפרש עוד באופן אחר, ואין להאריך].

ולפי זה גם בהן דחרם, דכתיב בקרא 'אך כל חרם אשר יחרים איש לד' מכל אשר לו מאדם ובהמה' וגו', אם כן כיון דהזוכר 'בהמה' בקרא לכן שפיר הוזכר העבד בשם 'אדם', דהא בעכו"ם נמי דלא מיקרי 'אדם', עם כל זה היכא דכתיב 'בהמה' בקרא קרי להו 'אדם' וכו"ל, ואם כן היכא דכתיב 'אדם' לבד ולא כתוב שם 'בהמה', עדיין שפיר יש לומר דאין עבדים בכלל.

ויש לומר עוד בהן ד'אך כל חרם' וגו', דלעולם אדם סתמא לא קאי אעבד, ושאני הכא דקמפרש קרא 'אשר יחרים איש לד' מכל אשר לו', אם כן על כרחך ד'אדם' דבתריה קאי אעבד, דאי אפשר שיהיה אדם קנוי לאדם זולת עבד כנעני, ועל כן שפיר קרי קרא גם לעבד בשם 'אדם', כיון דאי אפשר לטעות דאָבן חורין קאי, אבל 'אדם' סתמא שפיר קאי רק אבן חורין לחוד ולא אעבד.

(ד) וראה עוד **בית האוצר** מערכת ב כלל י ד"ה ואולם: **גליוני הש"ס** סנהדרין נא: ד"ה לפי.

(ה) וראה **בבית האוצר** מערכת א ריש כלל ט, שם כתב רבינו: "אבאר בעזרת השם יתברך אי עבד מיקרי 'אדם'". וכאן הובא השייך לפרשתנו.

(ב) וכן העיר **הרש"ש** בכורות יב: ד"ה לאכלה, על בהמת שביעית. ראה שם בארוכה.

(ג) כמו שנאמר בסיום פרשת עבדים (להלן פסוק נד-נה): "ויצא בשנת היובל וגו' כי לי בני ישראל עבדים וגו'".

(א) "דסבירא ליה לרבי יוחנן, דאפילו לרבי שמעון דסבירא ליה (וחילין

ב) דשחיטה שאינה מתרת לאכילה לא שמה שחיטה, עם כל זה שחיטת עולה חשובה שחיטה המתרת לאכילה, דאכילת מזבח שמה אכילה, עיין שם, **לקח טוב** כלל ג פיסוקא לו, שצ"ע לזה בבית האוצר שם ד"ה אכילת.

והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת ארצה לעולם בהם תעבדו (בה, מז)

מצוה הבאה בעבירה בשחרור עבד לצורך תפלה בציבור

מתוך: לקח טוב כלל יב ~

לעשותו בית הכנסת, ובית הכנסת אסור לעשותו בית המדרש, ורבי יהושע בן לוי סבירא ליה להיפוך. ועיין שם היטב דפליגי שם בזה בפירושא דקרא ד'בית גדול' (מלכים ב כה, ט), דרבי יוחנן סבירא ליה דקאי אמקום שמגדלין בו תפלה - דתפלה נקראת 'גדול', ורבי יהושע בן לוי סבירא ליה דקאי אמקום שמגדלין בו תורה - דתורה נקראת 'גדול', עיין שם.

ויש לומר דרבי יהושע בן לוי דמגילה הנ"ל לטעמיה אזיל, דבברכות (כו): פליגי רבי יוסי בר חנינא ורבי יהושע בן לוי, דרבי יוסי בר חנינא סבירא ליה דתפלות אבות תיקנום, ורבי יהושע בן לוי סבירא ליה דתפלות כנגד תמידין תיקנום, עיין שם. ועל כן רבי יהושע בן לוי לטעמיה סבירא ליה גם כן דתורה עדיפא מתפלה, כיון דתפלות רק במקום תמידין תיקנום, ומבואר בעירובין (סג): דגדול תלמוד תורה יותר מהקרבנות תמידין, שנאמר (יהושע ה, יד) 'עתה באתי'. ורבי יוחנן דפליגי עליה דרבי יהושע בן לוי, צריך לומר דסבירא ליה כרבי יוסי בר חנינא דתפלות אבות תיקנום, וכמובן.

המחלוקת בהוספת תפילה תלויה במחלוקת אם כנגד אבות או תמידין
ויובן בזה גם כן פלוגתא דרבי יוחנן ושמואל דש"ס הנ"ל. וזה, דשמואל יש לומר דסבירא ליה דתפלות כנגד תמידין תיקנום, ועל כן שפיר אסר להוסיף אפילו תפלת נדבה, דאין תמידין באין נדבה וכמבואר במנחות (סה). מה שאין כן רבי יוחנן לטעמיה דסבירא ליה דתפלות אבות תיקנום, על כן שפיר מתיר להתפלל נדבה כל היום.

למ"ד תפלות אבות תיקנום - חשיבותם כדאורייתא
ויתיישב בזה גם כן סתירת הסוגיות דגיטין וברכות הנ"ל. וזה, דכבר כתבתי דלכאורה קשה דמאי פריך הש"ס ברכות הנ"ל והא מצוה הבאה בעבירה היא, הא תפלה דרבנן היא, ומדוע פשיטא ליה דחיישינן ביה למצוה הבאה בעבירה, הא אפילו ביום טוב שני דרבנן דיש לה עיקר בדאורייתא ועדיפא מתפלה - נמי פליגי רבי יוחנן ושמואל ריש לולב הגזול (סוכה ל) אי חיישינן ביה למצוה הבאה בעבירה.

וצריך לומר דכונת הגמרא על פי דברי הש"ס תענית (כה). מה הפרש בין זה לזה (מדוע קרבן עצים דחי מעמד דנעילה, ולא דחי מעמד דמנחה), הללו דברי תורה והללו דברי סופרים. וברש"י: הללו דברי תורה - מנחה, כדאמרינן בברכות (כו): יצחק אבינו תיקן תפלת מנחה, שנאמר (בראשית כד, טז) 'ויצא יצחק לשוחר בשדה לפנות ערב', ודנעילה מדברי סופרים, עכ"ל.

ומבואר, דכיון דמנחה נתקנה מיצחק שהיה מן האבות, על כן עדיפא מנעילה דרבנן, ויש לה חשיבות דאורייתא - מדקרי לה הש"ס 'דברי תורה'. ואם כן שפיר יש סברא להיפוך, דנהי דפליגי רבי יוחנן ושמואל ביום טוב שני דרבנן אי חיישינן ביה למצוה הבאה בעבירה, עם כל זה בתפלות - לזמן דאמר דאבות תיקנום - לכולי עלמא חיישינן למצוה הבאה בעבירה, וכמובן.

לפי"ז מיושבת סתירת הסוגיות במצוה הבאה בעבירה בתפלה
ואם כן כיון דרבי יוחנן ושמואל הלכה כרבי יוחנן וכנ"ל, ואם כן לפי ההלכה תפלות אבות תיקנום, ועל כן הש"ס דברכות הנ"ל דמייתי מדרב יהודה לחוד - ומסתמא סבירא ליה כהלכתא, ועל כן שפיר פריך והא מצוה הבאה בעבירה היא. מה שאין כן בהך דגיטין דמייתי מדרב יהודה אמר שמואל, ושמואל הא סבירא ליה דכנגד תמידין תיקנום, על כן שפיר לא פריך כן, וכמובן.

תלמוד תורה מהקרבנות תמידין, ושפיר הפסיק מתלמוד תורה לתפלה.
 ד וראה גליוני הש"ס ברכות מז: ד"ה מעשה.

נחלקו אם שלש תפלות עיקרן דרבנן או תוספת שהוסיפו על הדאורייתא והנה צריך להבין סברת מחלוקת רבי יוחנן ושמואל הנ"ל, ובמאי קמיפלגי. ונראה לענ"ד, לפי מה שכתב הרמב"ן שם בספר המצות להקשות על דעת הרמב"ם ז"ל הנ"ל דסבירא ליה דתפלה דאורייתא, והקשה עליו מהא דאמרינן בכמה דוכתי בגמרא (ברכות שם; סוכה לח). דתפלה דרבנן. ותיריך **המגילת אסתר** שם (ד"ה ונראה), דרק נוסח התפלה ומנינה - דהיינו שלש פעמים בכל יום, וזמניה, הוא דהוי דרבנן, אבל גוף מצות תפלה שיתפלל אדם להשם יתברך בכל יום מן התורה, עיין שם היטב.

והנה בפרק ראשון דפאה (מ"א) - כמבואר שם בר"ש (ד"ה ירושלמי ג') **ובשנות אליהו** (ד"ה הפאה), דכל מצוות שבתורה שלא נתנה בה התורה שיעור, יוצאין גם ברגע אחת, וכל מה שמוסיף יש בהוספתו מצוה, וכגון מצות תלמוד תורה דלא נתנה בה תורה שיעור, אזי בלומד דבר אחד ביום נמי מקיים מצות תלמוד תורה, וכל מה שמוסיף לתלמוד יש בהוספתו מצוה, ומקיים מצוה זאת בכל רגע ורגע, עיין שם היטב.

ולפי זה בתפלה דגם כן לא נתנה בה התורה שיעור, אם כן ג"כ כן הוא, דאם התפלל השיעור הפחות נמי יצא, וכל מה שמוסיף לעבוד עבודת הלב זו תפלה יש בהוספתו מצוה, ומקיים מצות תפלה בכל רגע ורגע. ולפי זה הדבר פשוט דכשבאו חכמים להוסיף על דברי תורה ולחייב להתפלל בכל יום שלש פעמים - דמן התורה בהתפלל פעם אחת נמי יצא וכנ"ל - אם כן פשוט דחכמים באו אך להוסיף על דברי תורה אבל לא לגרע, ואם כן גם אחרי תקנת חכמים יכול אדם להתפלל כל היום, ומקיים מצות תפלה בכל רגע כמו שהוא הדין מן התורה וכנ"ל. והוה סברת רבי יוחנן דאמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. אבל שמואל יש לומר דסבירא ליה כדעת הרמב"ן ז"ל הנ"ל דכל עיקר מצות תפלה הוי רק מדבריהם, ואם כן כיון שחכמים צוו רק שלש פעמים ביום, על כן המתפלל יותר שפיר עובר על 'בל תוסיף', ודו"ק היטב כי סברא נכונה היא בעזרת השם יתברך.

הסוגיות בברכות ובגיטין נחלקו האם תפלה מדאורייתא
והנה נודע (עירובין מז): דהלכתא כוותיה דרבי יוחנן לגבי שמואל, ואם כן לפי דבריו דרבי יוחנן ושמואל פליגי בזה אי תפלה דאורייתא או דרבנן, וימצא דלהלכה קיימא לן כרבי יוחנן דתפלה דאורייתא, ושוב גם תפלה בעשרה דינו כדאורייתא לענין מצוה הבאה בעבירה, וכמו שהקדמנו. ועל כן בסוגיא דברכות הנ"ל דמייתי הש"ס רק מדרב יהודה לבדו דאמר דמשחרר עבדו עובר בעשה, ורב יהודה לבדו מסתמא סבירא ליה כהלכתא דתפלה דאורייתא, ועל כן שפיר פריך והא מצוה הבאה בעבירה היא. אבל בגיטין שם דמייתי מדרב יהודה אמר שמואל, אם כן הקושיא הוא מדברי שמואל, על כן לדידיה לא מצי למיפרך עוד והא מצוה הבאה בעבירה היא, דלדידיה עיקר תפלה הוא רק מדרבנן ולא שייך מצוה הבאה בעבירה וכנ"ל.

רבי יוחנן שסבר תפלה נקרא 'גדול' - ס"ל דאבות תיקנום
ודע, דבש"ס מגילה (כו): פליגי התם רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, דרבי יוחנן סבירא ליה דבית המדרש מותר

מדוע בגיטין לא הקשו דשחרור עבד הוי מהב"ע בגיטין (לה), גופא אמר רב יהודה אמר שמואל, כל המשחרר עבדו עובר בעשה, שנאמר 'לעולם בהם תעבדו'. מיתבי, מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה, ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה. מצוה שאני, עד כאן.

והקשו המפרשים, דבברכות (מז): מייתי נמי הא דרבי אליעזר, ופריך, והיכי עביד הכי, והא אמר רב יהודה המשחרר עבדו עובר בעשה, שנאמר 'לעולם בהם תעבדו'. ומשני, מצוה שאני. ופריך, והא מצוה הבאה בעבירה היא. ומשני, מצוה דרבי שאני, עד כאן. ואם כן קשה, דמדוע לא פריך גם בהך דגיטין והא מצוה הבאה בעבירה היא.

לרמב"ם מצוה הבאה בעבירה פוסלת בתפלה - דעיקרה מהתורה
 ונראה ליישב, דלכאורה קשה דמאי פריך הש"ס דהא מצוה הבאה בעבירה היא, הא שמואל סבירא ליה ריש לולב הגזול (סוכה ל) דלא חיישינן כלל למצוה הבאה בעבירה ביום טוב שני דרבנן. ואפילו רבי יוחנן דפליגי עליה שם, עם כל זה הא פליגי רב ביום טוב שני דרבנן דיש לו עיקר בדאורייתא, וסובר דתיקונוהו בזה ענין יום טוב ראשון דאורייתא, עיין שם היטב בתוספות (כט: ד"ה בעינן). מה שאין כן בתפלה דכל עיקר המצוה רק דרבנן ואין לה עיקר בדאורייתא, אם כן מנא לן דמצוה הבאה בעבירה פוסלת כלל, ומאי פריך.

ואולם לדעת הרמב"ם ז"ל **בספר המצות** (עשה ה) **ובספר היד** (הלכות תפלה פ"א ה"א) דתפלה מצוות עשה מן התורה היא. מקרא ד'ולעבדו בכל לבבכם' (דברים יא, יג) - איזהו עבודה שבלב, הוי אומר זו תפלה (תענית ב), עיין שם היטב, ניחא. דנהי נמי דמצות תפלה בעשרה הוי רק דרבנן, עם כל זה כיון דמצות תפלה גופה מן התורה, וחכמים הוסיפו פרט בהדאורייתא ואמרו שהתפלה צריכה להיות בעשרה (עיין ברכות ז:ח; רמב"ם שם פ"ח ה"א; טור או"ח סימן צ סעיף ט), על כן גם בפרט הזה - דרבנן - שפיר פוסל מצוה הבאה בעבירה. ועדיף עוד מיום טוב שני דרבנן, כיון דכאן הדרבנן הוא עם הדאורייתא ביחד - מה שאין כן ביום טוב שני, ודו"ק.

מחלוקת רבי יוחנן ושמואל אם יש 'בל תוסיף' במוסיף על שלש תפלות
והנה מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל בספר המצות שם אי תפלה דאורייתא או דרבנן, נראה לענ"ד שהיא מחלוקת אמוראי בברכות (כא), דפליגי שם רבי יוחנן ושמואל, דשמואל סבירא ליה בספק התפלל ספק לא התפלל דאינו חוזר ומתפלל, ורבי יוחנן סבירא ליה ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו.

ומבואר דשמואל סבירא ליה, דאסור להתפלל יותר משלש תפלות שתיקנו חכמינו ז"ל, זולת אם יוכל לחדש בה דבר, עיין שם בסוגיא, אבל אם אינו מחדש בה דבר, אסור להתפלל יותר משלש תפלות הקבועות, וכמו שכתבו שם המפרשים (עיין רשב"א ד"ה הא) הטעם, דעובר על 'בל תוסיף' מדרבנן אם מתפלל יותר. ורבי יוחנן סבירא ליה דאין עבירת 'בל תוסיף' בהוספת תפלה, ואדרבה ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו, ועיין שם היטב במפרשים.

א) עיין שו"ת **נודע ביהודה** חו"מ מהדורא קמא בסופו, בתשובה לחתנו מוה"ר זלמן ז"ל מוויטא; **חתם סופר** גיטין לח. ד"ה עובר.
 ב) וראה **אוצרות יוסף** דרוש ה פסקא ה; **גליוני הש"ס** ירושלמי מועד כרך ד אות קכה.

ואכדתם בגויים' - בלא ייאוש בעלים

אשה אינה נחשבת בעלים ואינה יכולה להתיימשך מן האבידה | האדם אינו בעלים על עצמו אלא שליח של השי"ת שלא שייך אצלו ייאוש | אבידת ישראל בגלות אין בה ייאוש - והקב"ה יקיים בנו השבת אבידה | מצות השבת אבידה מקרבת את הגאולה - מדה כנגד מדה

בימינו, התקינו שיהו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות".

והנה מצינו במסכת ראש השנה (כט: ל:) כמה תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי משחרב בית המקדש, אך בגמרא בבבא מציעא יש שינוי, "דשם נאמר **משחרב בית המקדש 'שיבנה במהרה בימינו' התקינו כו'**, ואילו בכל הנך דראש השנה (שם) אמר - משחרב בית המקדש התקין, ולא אמר 'שיבנה במהרה בימינו'".

"ואולי הטעם בהך דבבא מציעא לפי ששם היתה התקנה בענין השבת אבידה, ומצות השבת אבידה נראה דמקרבת הגאולה - עיין מכות (כד.) אמר רב מסתפינא מהאי קרא (ויקרא כו, לה) 'ואבדתם בגוים', מתקיף לה רב פפא דילמא כאבידה המתבקשת, דכתיב (תהלים קיט, קעו) 'תעיתי כשה אובד בקש עבדך כו', ולכן השבת אבידה לבעליה מקרבת הגאולה דהוא גם כן חזרת אבידה לבעליה - מדה כנגד מדה".

"ולכן אמרו שם 'שיבנה במהרה בימינו', כלומר דהתקינו שיהו מכריזין להשב אבידה על ידי כך, עיין שם היטב, והכרזה זו עצמה דהיא קיום מצות השבת אבידה מועלת שיבנה במהרה כו', והוא דוגמת הך דקידושין (לז:) ביאה דכתב רחמנא גבי תפילין (שמות יג. ה) כו' למה לי, ההוא מיבעי ליה כו' עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ. וכך כאן ענין הלשון משחרב בית המקדש עשה מצוה זו, שבשבילה יבנה במהרה בימינו, כן נזכה במהרה בימינו אמך".

בתוכחה (כו, לח): 'וְאֲבַדְתֶּם בְּגוֹיִם וְאָכַלְתֶּם אֶתְכֶם אֶרֶץ אֲרִיבִיכֶם, אֲךָ כִּיֹּן שִׁישִׁיכִים הֵם לְהִקָּבֵה, לֹא שִׁיךְ אֲצִלוּ יִיאוֹש ח"ו' ובכל מצב ובכל זמן יקיים הקב"ה מצות השבת אבידה ויתקיים בנו 'ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה" (דברים ל, ג).

וכך כותב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו 'רסיסי לילה' (עמוד כח אות לה): "ומכל מקום הוא כאבידה המתבקשת, כמו שכתבו שיליה מכות, והיינו שאין כאן ייאוש בעלים, דעדיין בעליו מבקשים אותה, כי הוא דבר שיש בו סימן, דכל רואיהם יכירום וגו', ויש כאן סימן הניכר לבעליו שהוא השי"ת, רק שבהיותו מובלע בין העמים אינו נמצא כביכול בידו יתברך מצד העולם הזה המסתיר...".

גם הגאון רבי חיים פאלאגי זצ"ל בספרו 'ברכת מועדיך לחיים' (חלק ב' דרוש לחודש ניסן דף קכח) מאריך בענין זה, וכותב: "ואני נותן הודאה על חלקי, דמצאתי הוון לי בספר 'חלק שמעון' ערך נוגה סימן כ"ד דכתב ... מכל מקום היכא דשייך יאוש גבי אדם, דלא ידע היכן היא אבידתו, אבל אצל הקב"ה שהוא בעל האבידה, אשר לפניו כחשיכה כאורה וחושב מחשבות לבלתי ידח ממנו, אינו שייך שם יאוש... ממנו נקח דריחו והצלה יעמוד ליאודים למה שחקרנו (שם) בגלות מצרים ושאר גלויות, דהוא אבידה ואין בה סימן לגבי הטמאים ברית קדש, והם רוב גוים כי אתם המעט מכל העמים, דהרי לגבי הקב"ה דיידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא, לא שייך לגבי דידיה דין יאוש כלל, והוא ברור".

וזהו שפירש הרה"ק רבי אשר ישע' מראפשיץ זי"ע אשר מה שאנו מתפללים בהושענות: "הושענא למענך דורשינו הושענא. פירוש, אנו מתפללין, רבונו של עולם אתה צויתנו בתורתך הקדושה במצות השבת אבידה 'זהה עמך עד דרוש אחיך אותו', ואנחנו בעוונותינו הרבים אבודים בגלות המר הזה, ואין לנו דורש ומבקש אלא אתה, למענך דורשינו".

רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע ב'גליוני הש"ס' (ראש השנה לא: ד"ה ואידך) מדייק מדברי חכמינו ז"ל, כי מצות השבת אבידה, ואף עצם ההכרזה וההתעסקות בה, מסוגלת לקרב ולהחיש את הגאולה השלימה.

דאיתא במסכת בבא מציעא (כה:): "בראשונה, כל מי שמצא אבידה - היה מכריז עליה שלשה רגלים, ואחר רגל אחרון כו'. משחרב בית המקדש, שיבנה במהרה

אחרי השואה האיומה, עלה לארץ ישראל בחור משארית הפליטה, שבור ורצון מהקורות אותו וכולו אחוז מחשבות של ייאוש ורפיון רוח.

בבואו לארץ הקודש נכנס אל הגאון בעל 'חזון איש' זצ"ל כדי לקבל ממנו דברי חיזוק ועידוד, באמרו כי מרגיש הוא שאיבד את כל חשקו ומרצו לעבודת ה', רחמנא ליצלן.

הושיבו ה'חזון איש' זצ"ל ואמר לו: 'בוא ואספר לך מעשה שהיה".

אשה אחת נסעה פעם לירידי, כדי לרכוש סחורה, ובהיותה בעיר היריד נאבד לה כל צרור כספה. בצר לה הלכה אל הרב דמתא וביקש שיכריז כי מי שמצא סכום פלוני, יחזירו אל הרב, וכולי האי ואולי יתגלגל כספה לידי אדם ישר שיבוא ויחזירם.

ואכן, יהודי אחד בא אל הרב ואמר: "אני מצאתי את כספה של האשה, אך אם על פי דין הכסף שייך לי, מדין ייאוש בעלים, שהרי אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה (בבא מציעא כא:), אינני רוצה להשיבו, כי עניי אביון אני, טפלי תלויי בי וגם מוטל עלי עול כבד של נישואי בנותי שהגיעו לפרקן...".

שלחו את השאלה אל הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל אבד"ק קובנא, והוא השיב שעל פי דין הוא חייב להחזיר את האבידה, כי אין הממון שייך לאשה כלל, אלא לבעלה, כי מה שקנתה אשה קנה בעלה, והרי הוא אינו יודע כלל על האבידה, ואם כן הייאוש שלה - לאו כלום הוא כי היא איננה הבעלים, ולגבי בעלה הוי ייאוש שלא מדעת דלא הוי ייאוש...".

סיים ה'חזון איש' זצ"ל ואמר לאותו בחור גלמוד ושביר: "וכי יש בידיך כלל להתייאש?! הרי אין אתה בעלים על עצמך, הלא אנו רק שליחים של הקב"ה ששלח אותנו לעולם הזה והוא הבעלים עלינו, הוא הציב עבורנו את התנאים בהם נחיה, אם טובים יותר או פחות, כי הוא יודע מה טוב עבורנו, ואם כן הייאוש שלך אינו מועיל ואין לו ערך כלל, כי רק הבעלים יכולים להתייאש...".

הדברים עשו רושם עז על הבחור, וכל ימיו היה מחוזק ומעודד מכח דבריו של ה'חזון איש' שנכנסו ללבו.

כלל ישראל השרויים בגלות, הרי הם אבודים ומעורבים בין העמים, לאחר שהתקיים בנו דבר ה'

(א) ראה שו"ת 'מגן שאול' להגאון רבי שאול קצינלבוין זצ"ל אבד"ק דשילעל בליטא (סימן סס): "עובדא הוה בדין תורה, שאשה שאבדה אבידה מעות, ואחרי זה נתייאשה ממנה, ואחרי זה מצא אחד המעות שבידוע שלאחר יאוש מצא. ונסתפקת אם מהני יאוש של האשה על ממון בעלה, שהרי עיקר הממון הוא של בעלה, ומי נתן לה כח שתוכל להתייאש מממון של בעלה...". ולאחר שמאריך בדבר, הוא מסיים: "והרציתי דברי הללו לפני **הגאון מקאונא ר' יצחק אלחנן זלה"ו**, והשיב לי בפשיטות דודאי לא מהני יאוש של האשה על של בעלה, תהלה לאל שפיונתי לדעת".

וכן מביא ספר 'באר המלך' (חלק ב' הלכות גולה ואבדה פרק יד, עמוד 102): "ושמעת' בשם **הגר"ש סלט** זצ"ל, בעובדא שבא לפני

ישנת חרצים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

לכבוד מכון 'אוהבי תורה' הע"י.

בקשר לדברי רבינו שהבאתם בגליון הקודם במדור 'בשבילי השי"ת', שעל ידי התורה זוכים להתעלות בטוב ולא רק לביעור הרע, יצוין לדבריו הקדושים של הסבא קדישא מראדזימין זי"ע בספרו 'ביכורי אביב' (פרשת עקב) בשם רבו הקדוש **הרבי ר' בונם מפרשיסחא** זי"ע בביאור דברי המדרש "לא לרעתכם נתתי לכם את התורה רק לטובתכם".

זה לשונו: "ואדומ"ו זצ"ל רבי שמחה בונם מפרשיסחא היה מפרש, 'לא לרעתכם נתתי לכם את התורה רק לטובתכם', פירוש לא לרעתכם מחמת דתורה טוב לאדם ומועיל אם לומד תורה שלא יבוא לידי חטא, התורה מקדש אותו, וכמו שאמרו בראתי יצר הרע בראתי תבלין, וכמו תבלין מגרש ריח רע, כך התורה מגרש ריחות רעות מיצר העבירות, התורה מאיר לאדם ומציל מן החטא. אם כן תסבור שפעולה של התורה רק לדבר זה בלבד, וזהו 'לא לרעתכם בלבד נתתי לכם התורה', פירוש רק לזה בלבד יצייל אתכם מן עשיות עבירות, רק חוץ לזה הוא ליתר טובות גדולות אין לשער שיש לו מן התורה, וראיה, שהרי מלאכי השרת נתאוו לתורה, שבהם לא שייך 'לרעתם' שיצילם מחטא, דהא אין להם יצר הרע כלל, רק שנתאוו ליתר הטובות גדולות שמשגיח על ידי התורה, עכ"ל".

ישראל קלוזנער

בשרביטו של מלך, דאפילו מלך בשר ודם אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו (סנהדרין כב), והעובר על זה חייב מיתה, והכא נמי משתמש בשרביטו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, דכתיב (שמות טו, א) 'כי גאה גאה', עיין שם.

אם מותר לצאת מביתו לסחורה בשנה ראשונה

בסוטה (מג.) במשנה, אלו שאין זזין ממקומן וכו', הנושא את ארוסתו.

עיין שו"ת הרדב"ז (ח"א סימן רלח), אם מותר לו לצאת בסחורה תוך שנתו.

ועיין שו"ת תשב"ץ (ח"ג סימן שא ד"ה וכן) דכתב וז"ל: וכן אמרו חכמינו ז"ל (כתובות ה) לאלמנה שתינשא ביום חמישי, שלא ישכים למלאכתו שהוא אסור בעשיית מלאכה, כמו שנזכר בתוספתא (שם פ"א ה"א), ויהיה שמח עמה שלשה ימים - ביום חמישי וביום ששי וביום שבת. ומצות עשה היא מן התורה לשמח אשה חדשה, שנאמר (דברים כד, ה) 'ושמח את אשתו אשר לקח', עכ"ל.

וצריך עיון, דעשה זאת הרי היא כל י"ב חודש (ראה שם), ואם כן מאי איריא שלשה ימים דווקא. ועל כל פנים מכלל דבריו משמע, דאפילו ההליכה מביתו לסחורה נמי הוי ביטול מצות עשה ד'ושמח את אשתו' וגו'.

כרם וקרנן של שותפין - אם נחשב 'כרמו' ו'קרננו'

בגמרא סוטה (מג.), אמר רב פפא, זאת אומרת, כרם של שני שותפין - אין חוזרין עליו מערכי המלחמה. ומאי שנא מחמשה אחין ומת אחד מהן במלחמה דכולן חוזרין (מפני שהיא שומרת יבם כלולם, רש"י). התם כל חד וחד קרינא ביה 'אשתו', הכא כל חד וחד לא קרינא ביה 'כרמו'.

עיין תמורה (בב.) רש"י (ד"ה בעלי) דכתב, שאם נשתתפו שנים או שלשה על קרנן

אחד, קרינא אפ"ל חד וחד 'קרננו' (ויקרא ג, א), וכולן סומכין בו, עכ"ל. ואולם התם מיתורא דריש, ואדרבה מוכח דלולי הייתור - לא היה קרוי קרננו של כל חד וחד, כמו כאן דכל חד כו' לא קרינא ביה כרמו. ועיין שם דרבי יהודה גם יתורא ד'קרננו' לא מיסתבר ליה לאוקמי אהכי, כיון דלא מייחד קרנן דידהו, ולא קרוי 'קרננו', כיון דאינו מיוחד לו, והוא כלשון רש"י כאן (ד"ה כל) דלא קרינא ביה כרמו המיוחד לו.

אור זרוע הלכות תפלה (סימן קיד ד"ה מכל): "אבל במילי דשמאי אסור לו להחניף להם, אלא צריך להוכיחם."

1) לשונו שם: "משום דמרד במלכות". והמורד במלכות חייב מיתה כדאיתא בסנהדרין (טט).

2) והעלה שם להיתר, זה לשונו: "מלשון הגמרא פרק משוח מלחמה (סוטה מג.) משמע דלאו ד"לא יצא בצבא" (דברים כד, ה) (ועשה דנכרי יהיה לביתו שנה אחת' וגו' (שם), לא איירי אלא שלא יצא למלחמה ולא יספק צורכי המלחמה - כאשר עושים האיש הירא ורך הלבב (סוטה שם), והחתן פטור מכל זה, אבל שלא ילך בסחורתו לתועלתו ולהנאתו - אין זה בכלל, וכי אם אין לו אומנות אלא זה, ימות ברעב או ישאל על הפתחים, והלאו לא יתחלק בין עניים לעשירים", וראה עוד דבריו באורך.

3) מדברי רבינו נלמד שעשה ד'ושמח את אשתו' הוא י"ב חודש ולא שנה תמימה. ועיין **בשדי חמד** מערכת נ כלל נב, שדן מה הדין בשנה מעוברת.

4) וכן כתב הרמב"ם **בספר המצות** לאוין שיא, וז"ל: "ודע כי החתן עצמו גם כן מוזהר מלצאת מביתו, כלומר ללכת בסחורה, כל שנתו."

5) ובהמשך הדברים הביא רבינו ציונים רבים בענין דברים של שותפות, אם נחשבים מיוחדים ומיוחדים לכל אחד מהשותפין.

במינוי רב וש"ב - צריך שבני התורה יהיו הממונים
אחר דרישת שלום כ"ת הרמה. הנני בזה לבקשת כ"ת, אשר ביקש ממני להשיבו דבר מינוי שו"ב, אשר נהייתה מחלוקת בזה בעירכם, כי רוצים בשו"ב אשר לו שתי האומניות ביחד - שו"ב וש"צ, ומוחים בזה בני תורה ויראים.

ושלח לי כ"ת מכתב הרב הגאון אבד"ק קניצק במדינתכם, אשר כתב כי הדין עם המוחים בזה - אף אם המה מיעוט העיר. והביא דברי המהרש"א חידושי אגדות סוטה (מ. ד"ה ותו), דבקבלת רב - ראוי שהיה המקבלים רק הבני תורה שבעיר, ולא הבעלי בתים, וכלשון הגמרא בסוטה שם, רבי אבוב אימנו רבנן עליה למימניה ברישא, [וכזה יש גם בבבא בתרא (יב:), אימנו רבנן לאותביה לרב אחא מדיפתי ברישא. ועיין קידושין (עו:) דרב יוסף היה המכריע מאן ליעביד שררותא דמתא], ובוודאי דקבלת שו"ב ענינו בזה כקבלת רב, כי כל ענין השו"ב - שידע הדינים ויהיה ירא שמים, והמבינות על זה וודאי הוא רק לבני תורה ויראים ולא לפשוטי עם.

להחניף לציבור הכוונה לדבר עמם דרך אהבה

בסוטה (מא.) במשנה, וכשהגיע (אגריפס) ללא תוכל לתת עליך איש נכרי' (דברים יז, טו), זלגו עיניו דמעות, אמרו לו אל תתיירא אגריפס, אחינו אתה. ובגמרא (מא:), תנא משמיה דרבי נתן, באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל כלייה, שהחניפו לו לאגריפס.

קשה בעיני לשון שו"ת מהרי"ל (סוף סימן צז): ומכל מקום צריך שליח ציבור לעסוק שיאהבו אותו, ולהחניף לציבור, ולעבור על מדותיו, דבעינן שיהא עניו ושפל ברך, אבל הוא צריך להוכיחם, עכ"ל. וצריך לומר דתיבת 'להחניף' הוא לשון בעלמא, והכוונה דצריך שידבר עמהם בסבר פנים יפות ודרך הרצאה ואהבה, וסוף דבריו יוכיחו שכתב 'אבל הוא צריך להוכיחם'.

גס רוח בכלל 'אין מקבלים פני שכניה'

בגמרא סוטה (מב.), אמר רבי ירמיה בר אבא, ארבע כיתות אין מקבלות פני שכניה, כת יוצים וכו'.

בכלל זה גם כן גסי הרוח, דכתיב (משלי כא, כד) 'וד' יהיר לץ שמו' - שו"ת מהר"י ווייל (סימן קצא ד"ה דבר הב').

ועיין שם, דגס רוח חשיב משתמש

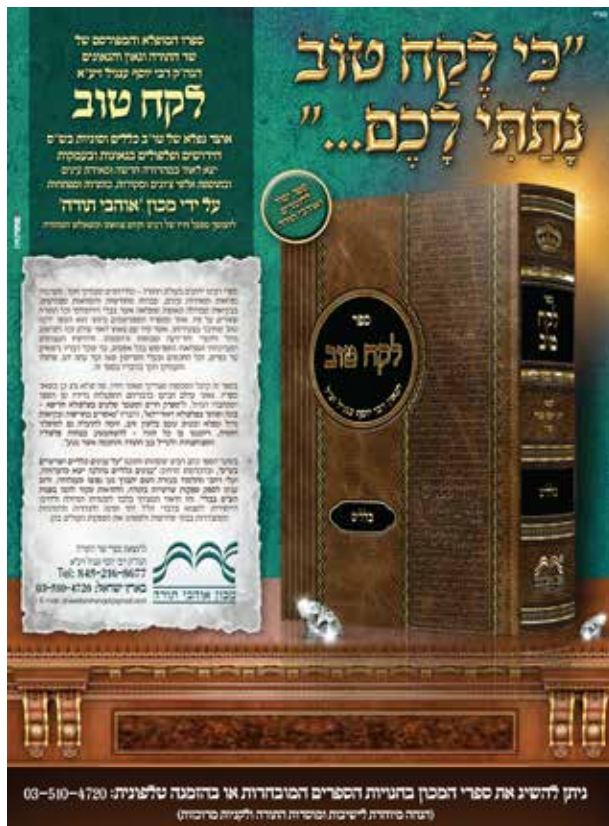
א) דברי רבינו נכתבו אל: "כבוד הרב המאוד" החסיד וירא שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה מנחם מענדל שליט"א קאליש בק"ק סקערינעוויטץ מדינת רוסיה פולין. בנו בכורו וממלא מקומו של הרה"ק רבי שמעון מסקרנביץ זצ"ל, בנו השלישי של הרה"ק רבי מנחם מענדל מווארקא זי"ע. נפטר כשנתיים לאחר הסתלקות אביו, ביום ח"י אדר א' שנת תרפ"ט, ומנוחתו כבוד בווארשא.

ב) תוכן השאלה נדפס בארוכה בקובץ שערי תורה ווארשא תער"ב, ח"ו קונטרס א סימן ד. וראה שם שהביאו מכתב הרבנים לאסור התמנות השו"ב הזה, וכתבו בתוך דבריהם: "מצאנו לעמוד בפרץ ולמיגדר מילתא, אשר את יקרב שו"ב והוא בעל תפילה לשחוט בעיר סקערינווין והגליל, תהיה שחיטתו פסולה כנבלה וטרפה".

ג) הגאון רבי יואב יהושע וויינגארטן בעל החלקת יואב זצוק"ל. ונדפסה תשובתו בקובץ שערי תורה שם, ומשם לשו"ת חלקת יואב ח"ב שנדפס על ידי הרה"ר ר' דוד אברהם מנדלבוים שליט"א, יעוין שם.

ד) תשובת רבינו נדפסה גם היא בקובץ הנ"ל, ושבו הדפיסה רבינו בשו"ת בן פורת ח"ב סימן ז, עיין שם המשך דבריו בארוכה שהסכים וחזק דברי הגאון בעל חלקת יואב.

ה) בהוצאת מכון ירושלים נוסף בלשון המהר"ל, על פי

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו זי"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com